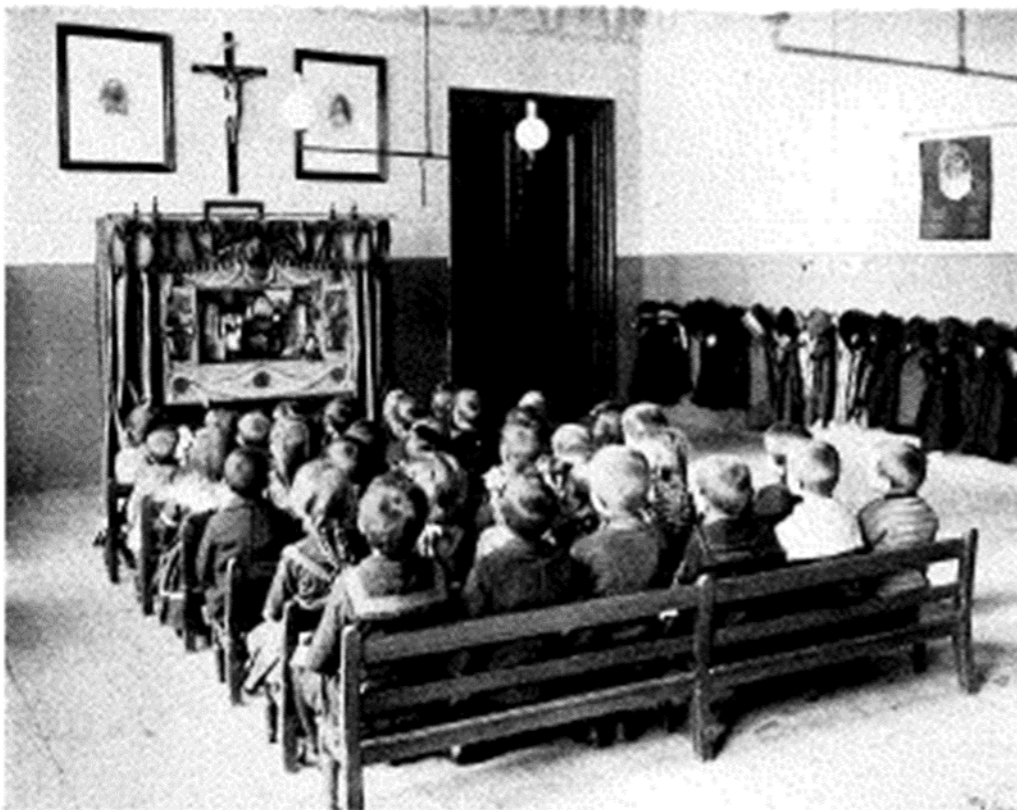

*Cíle vzdělávání a jejich proměna
v historickém kontextu.*

Jak na dítě nahlížíme, determinuje způsob, jakým bude vychováváno (vzděláváno).

(Opravilová & Uhlířová, 2017)
MŠ Bubny

Cíle výchovy a vzdělávání

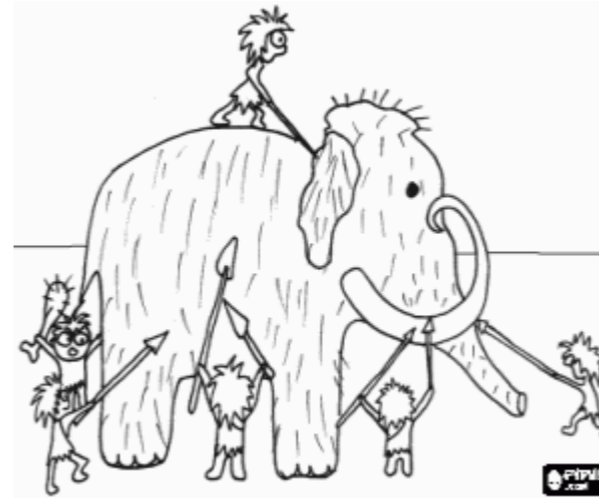
- ▶ Cíl výchovy je dán vývojovým stavem společnosti (mění se podle spol. zřízení, dána státem, národem, filozofií, kulturou).
- ▶ Hledání cílů výchovy je jedna z nejdůležitějších a zároveň nejobtížnějších oblastí pedagogiky.
- ▶ Cíl výchovy je často definován výchovným ideálem, který je těžké objektivizovat a specifikovat.

Klasifikace cílů

- **individuální** - snaha o osobní rozvoj a uplatnění jedince (antika, humanismus a reformace, J. Lock, J. J. Rousseaua; F. Nietzscheho)
- **sociální** - zaměření k zapojení člověka do společnosti, tak aby byl schopen uvědoměle a kvalifikovaně plnit své sociální funkce; vychovat jedince co nejvíce prospěšného společnosti (Aristoteles, Platon, Helvétius, Lindner, Drtina, Masaryk)

- **materiální / informativní** - orientace na osvojení konkrétní učební látky důležité pro zvládnutí teoretických i praktických úkolů (fakta, konkrétní vědomosti, dovednosti, návyky)
- **formální / formativní** - zaměření na rozvoj schopností člověka, učební látka chápána jako prostředek formálního rozvoje vychovávaného (duševní schopnosti, myšlení žáků, paměť, logické usuzování, fantazie)
- **obecné** - společný veškeré výchově, shrnuje specifické cíle, týkající se konkrétních dovedností, vědomostí, návyků a utváření postojů a potřeb spjatých s oborem; plnění těchto cílů je zaměřeno na celou populaci
- **odborné / specifické** - speciální konkretizací obecných cílů; osvojování vědomostí, dovedností a návyků, které jsou nezbytné pro výkon určité profese
- **adaptační** - vedou člověka k přizpůsobení se stávajícím podmínkám
- **anticipační** - výchovné působení orientováno k budoucím potřebám jedince i společnosti
- **teoretické** - zaměření na vytvoření systému vědomostí
- **praktické cíle** - uplatnění teoretických vědomostí v praktickém životě, rozvíjení dovedností a návyků
- **autonomní / vnitřní** - vycházejí od jednotlivce a jsou produktem jeho potřeb a vůle; stanovuje si je sám jedinec
- **heteronomní / vnější** - stanoví jiní činitelé (stát, skupina, vychovatel, rodiče ad.); je nutné aby vychovávaný tyto cíle přijal za vnitřní

Cíle v pravěku

Cíl výchovy - předat získané dovednosti a znalosti.

- Neexistovaly žádné výchovné či vzdělávací instituce. Děti vše přejímaly od dospělých nápodobou.
- Některé znalosti se předávaly zasvěcovacími obřady, **tzv. iniciacemi**, při kterých se mladí hoši (někde i dívky) zúčastňovali určitých zkoušek dospělosti.

Cíle ve starověku

Cílem je připravit tělesně zdatné jedince, kteří budou vládnout.

- Vědomosti měly pomoci zajistit si moc nad ostatními členy společnosti.
- Školy vznikaly při chrámech a panovnických dvorech.
- Vyspělé výchovné systémy se vyvinuly později i v antickém Řecku a Římě (ovlivnilo evropské školství).

Cíle výchovy ve středověku

Hlavní je šlechtická výchova na hradech.

Cíl - připravit feudála pro jeho sociální funkce.

Od 7 do 14 let byl hoch pážetem, od 14 do 21 zbrojnošem a v 21 letech byl pasován na rytíře.

Obsah této výchovy tvořilo sedmero rytířských ctností (jízda na koni, plavání, vrh kopím, šerm, hra v dámu a skládání a zpěv veršů).

První středověké školy (církvní - klášterní, katedrální, farní).

Cíl - výchova ke křesťanství, slouží potřebám středověkého světa.

Charakteristické je

- ▶ mechanické pamětní učení
- ▶ přísné tresty.

Cíle v období renesance

Cílem výchovy je **zdravý, aktivní člověk, který se raduje ze života a neorientuje se pouze na posmrtný život.**

Antické filozofické ideály i antický životní způsob slaví svou renesanci. Nový přístup k životu pak nutně volá i po nové harmonické výchově člověka.

- velké docenění přírodních věd, hlavně matematiky, astronomie, fyziky a biologie.
- rychlé šíření znalostí umožnil **vynález knihtisku** (1. pol. 16. st.)
- prudký rozmach hospodářství a kultury v Evropě (14.-16. století - první manufaktury, objevné cesty).

Období průmyslové revoluce (19. století)

Cíl - výchova ke všeobecně uznávaným lidským ctnostem, rozvoj budoucí spolehlivé pracovní síly.

Řemeslná práce se přesouvá z domácností do továren, vzniká potřeba zajistit péči o předškolní děti - počátky organizované předškolní výchovy.

Vznik prvních opatření - zajišťují péči, vedou k sebeobsluze, slušnému chování, hygienickým návykům.

Pokusy o změnu obsahového zaměření (sociální a humánní aspekty výchovy):

- Anglie - Robert Owen
- Německo - Friedrich Fröbel -
- Francie J. F. Oberlin, Jean Cochin
- Švýcarsko- Pestalozzi
- Rakousko Uhersko - Marie Terezie Brunswicková, J. V. Svoboda (v Praze)

Česká pedagogika v 19. století

začátky předškolní pedagogiky

Cíl - získání počátků trivia - vzdělávací ráz.

Jan Vlastimír Svoboda

- ředitel první české opatrovny na Hrádku (1832) pro děti 2 - 5 leté
- zpracoval metodiku předškolní výchovy, děti se zde učily i počátkům čtení
- napsal spis „Školka“ (1839) - praktická příručka s podrobně propracovaným obsahem

Jan Svoboda.
Kreslil Josef Schelwi.

Reformní hnutí (přelom 19. a 20. století)

Cíle - výchova má respektovat přirozený vývoj dítěte a má být vedena tak, že se:

- dítě se aktivně účastní výchovně vzdělávacího procesu
- obsah výchovně vzdělávací činnosti je přizpůsoben individuálním potřebám jednotlivých dětí, je respektováno jejich tempo a dispozice
- frontální způsob práce je nahrazen individuálním a skupinovým
- dítě se stává rovnocenným partnerem pedagoga - vztah partnerský na základě vzájemné úcty

Změna pohledu na dítě - přijímat dítě takového jaké je, nikoliv takového jakého ho chceme mít.

PEDOCENTRISMUS - právo dítěte na přirozenou výchovu a prožití svého dětství.

Reformní hnutí a jeho odkaz dnešku

Hnutí kritizovalo zejména to, že:

- Školy připravovaly ukázněného občana.
- Ve vzdělávání byl kladen důraz na intelekt = velké vědomosti, znalosti, které nebylo možné v životě uplatnit.
- Obsah vzdělávání byl pro všechny stejný, nebrala se v úvahu individualita.
- Vzdělávací metody byly převážně verbální = těžištěm byl učitel, který předával a dítě pouze přijímalo.
- Převládal frontální způsob práce.

Česká škola

(teoretická rovina)

- V. Příhoda v Praze - zkušenosti z Ameriky, snaha o nové metody (testování), mění hodnocení žáků, obsah.
- O. Chlup a J. Uher v Brně - důraz na tradice, snaha formulovat cíle.

Ida Jarníková

(rovina praxe)

vůdčí osobnost v úsilí o reformu české mateřské školy,

- Cíl - přirozený přechod z rodiny ke škole, která uspokojuje touhu dětí po seznámení s okolním světem a tvoří základ celoživotního vzdělávání.
- zaměřila se na obsah vzdělávání (4 oblasti: člověk, zvířata, rostliny, různé),
- chtěla vrátit dětem šťastné dětství a odstartovala tzv. „uvolnění dětí ze školních lavic“. Šlo jí zejména o zlepšení materiálních podmínek v MŠ, snížení počtu dětí a změnu obsahu. Chtěla vrátit do MŠ především HRU a POHYB.

Anna Süssová

(rovina praxe)

Cílem výchovy je „podporovati přiměřeným zaměstnáním vývoj těla, aby nabylo potřebných vlastností pro výchovu rozumovou v době pozdější“

- ▶ prosazovala zejména pohyb, až na 2. místě byl rozvoj rozumový. Na rozdíl od Jarníkové nepropracovává obsah činností, ale zaměřuje se na časový řád a prostředí. V centru dění stojí VOLNÁ HRA.
- ▶ „Kam jsme dospěli v hromadné výchově dětí“ (1912) publikace o reformě mateřské školy

Druhá polovina 20. století

Cíle se odklánějí od dítěte směrem k požadavkům socialistické společnosti. Mizí pojem spontánní hra a je nahrazen termínem tvořivá hra.

- 1948 - Pracovní program pro mateřské školy
- 1953 - Prozatímní osnovy mateřské školy
- 1960 - Osnovy výchovné práce v mateřské škole
- 1983 - Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy (cíle ideové a příprava na vstup do základní školy)

Aktuální cíle předškolního vzdělávání - dítě jako investice do budoucnosti

- **Úkolem** institucionálního předškolního vzdělávání je doplňovat rodinnou výchovu a v součinnosti s ní zajistit dítěti podnětné prostředí k jeho rozvoji a učení.
- **Cílem** je rozvoj osobnosti dítěte, podpora jeho tělesného rozvoje a zdraví, jeho osobní spokojenosti a pohody, napomáhat mu v chápání okolního světa a motivovat je k dalšímu poznávání a učení, stejně tak i učit dítě žít ve společnosti ostatních a přibližovat mu normy a hodnoty touto společností uznávané.

4 pilíře vzdělávání pro 21. století (Delors, 1997)

1. Naučit se pravdivě **poznávat** svět kolem nás i v nás, dobře se orientovat, předcházet novodobé slepotě, neschopnosti vidět vztahy, odhalovat smysl.
2. Učit se správně a odpovědně **jednat**, vzdělání pro budoucnost má být činné, tvořivé, spjaté s praxí.
3. Učit se **být** svébytnou osobností, zvládat umění žít kvalitněji, hodnotněji.
4. Naučit se **žít pospolu** s druhými lidmi i s přírodou v duchu vzájemnosti a svébytnosti.

Učení je skryté bohatství - dokument vydaný celosvětovou organizací UNESCO - záměry pro utváření společnosti v 21. století

Literatura

HORKÁ, H., & SYSLOVÁ, Z. (2011). *Studie k předškolní pedagogice*. Brno: Masarykova univerzita.

PAVLOVSKÁ, M., SYSLOVÁ, Z., & ŠMAHELOVÁ, B. (2012). *Dějiny předškolní pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita.

OPRAVILOVÁ, E., & UHLÍŘOVÁ, J., (2017). *Příběhy české mateřské školy*. Praha:Karolinum

ŠLÉGL, J.). *Dějiny výchovy dětí předškolního věku*. (2012
Ústí nad Labem: Pedagogická fakulta Univerzity J. E.
Purkyně